

Die wisselwerking tussen profeet en gehoor in die boek Esegïel

H.F. van Rooy
Departement Klassieke en Semitiesiek
Potchefstroomse Universiteit vir CHO
POTCHEFSTROOM

Abstract

The interaction between prophet and audience is one of the important elements of the prophetic process. This interaction is closely related to the audience's acceptance or rejection of the prophetic message. The reaction of the prophet could either be to adapt his message to the expectations of the audience or to affirm his message. This paper explores this interaction in the Book of Ezekiel. The interaction is clear in the quotation of popular proverbs and the words of the exiles, the people in Jerusalem and the enemies of the people, in symbolic actions that evoked questions from the prophet's audience and in the interpretation of certain oracles against the background of certain expectations of the prophet's audience. In some instances the interaction may be purely rhetorical, but in other instances it reflects events in the time of the prophet.

1. Inleiding

Die wisselwerking tussen 'n profeet en sy gehoor is een van die belangrike elemente in die profetiese proses. Dié proses word meer breedvoerig in punt 2 behandel. 'n Profeet se boodskap was bedoel om gehoor te word en daarom moes dit op 'n sekere gehoor gerig gewees het. Hierdie boodskap kon deur die gehoor aanvaar of verwerp word. Wanneer 'n profeet se boodskap deur sy gehoor verwerp is, kon die profeet se reaksie een van twee wees, naamlik om sy boodskap aan te pas by die verwagtinge van sy gehoor of om sy boodskap te bevestig. Die vraag is nou of 'n profetiese boek tekens toon van hierdie wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor. In hierdie artikel word daar ondersoek ingestel na tekens van hierdie wisselwerking in die boek van die profeet Esegïel.

In Esegïel is daar verskillende gedeeltes waarin daar iets van die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor gereflekteer word. Spreekwoorde wat deur die profeet aangehaal word, soos in 12:22 en 27 en 18:2, bied 'n voorbeeld van die reaksie van die hoorders op die profetiese woord. 'n Verdere voorbeeld van interaksie is sommige van die simboliese handelingte wat deur die profeet uitgevoer is,

soos die simboliese handeling in 12:1-20. Hierdie simboliese handeling het meermale vrae van die hoorders ontlok – vrae wat dan aan die profeet die geleentheid gebied het om sy boodskap te bevestig. 'n Derde voorbeeld, wat meer indirek van aard is, is die moontlikheid dat sekere uitsprake van die profeet verband hou met verwagtinge van die volk wat in stryd was met die boodskap van die profeet. Die profesieë teen Egipte in hoofstuk 29-32 kan so verstaan word. Die uitsprake dui op die nutteloosheid van die volk se verwagting dat Egipte hulle te hulp sou kom. Die drie fasette van die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor wat uit hierdie voorbeelde na vore kom, gaan verder bespreek word. Dit word gedoen met as uitgangspunt dat Esegïel se optrede teen die agtergrond van die Babiloniese ballingskap verstaan moet word (Clements, 1982:126-127).

2. Die profeet en sy gehoor

In die boek Esegïel self word daar meermale verwys na die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor. Die oudstes het na die profeet gekom om hom te raadpleeg (8:1; 14:1; 20:1). In 33:30 en 31 verwys God self na die raadpleging, maar dan met 'n negatiewe konnotasie. Die volk het gekom om na Esegïel se woorde te luister, maar hulle het sy woorde nie ter harte geneem om dit te gehoorsaam nie. Op grond van hierdie onwilligheid van die volk om te gehoorsaam sê God by twee geleenthede dat die volk sou erken dat daar waarlik 'n profeet in hulle midde was wanneer sy woorde in vervulling sou gaan. Die eerste geleentheid was toe Esegïel tot profeet geroep is (2:5) en die tweede geleentheid was in 33:33, kort voordat Esegïel die boodskapper ontvang het wat die boodskap gebring het dat Jerusalem ingeneem is.

Die wisselwerking tussen profeet en gehoor was die onderwerp van verskillende publikasies van Overholt (bv. 1977, 1979a, 1979b, 1981, 1982). Daarin verwys hy na verskillende sake wat veral in die boek Jeremia voorkom – sake waaruit die standpunte en verwagtinge van die profeet se gehoor afgelei kan word (vgl. byvoorbeeld Overholt, 1979b:262-264). Vir 'n volledige bespreking van Overholt se teorie, vergelyk Van Rooy (1988:54-55). In sommige gevalle kan die verwysings bloot retories van aard wees, maar selfs dan dui dit steeds op die profeet se vertolking van die reaksie van sy gehoor. Hierdie wisselwerking speel 'n belangrike rol in die profetiese proses. Crenshaw (1971:3) onderskei vier stadia in hierdie proses, naamlik die profeet se geheime ervaring met God, sy interpretasie van hierdie ervaring in die lig van sy geloof, die proses van verstandelike hersiening hiervan en die vernuftige ontwikkeling van sy boodskap. Overholt lê in sy benadering groter klem op die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor. Hy onderskei ook vier elemente in die proses, naamlik die bonatuurlike mag van wie die boodskap kom, die boodskap self, die profeet wat die boodskap oordra en die gehoor wat die boodskap ontvang. Die wisselwerking tussen hierdie elemente is veral belangrik vir die proses as geheel (Overholt, 1977:132f).

Hierdie wisselwerking vorm deel van die hele proses van teks- of hoorderre-sepsie. Deist (1986:29) wys daarop dat daar onderskei moet word tussen die konteks van die oorspronklike kommunikasiesituasie en die konteks waarin 'n teks later kommunikeer. In die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor gaan dit oor die oorspronklike kommunikasiegebeure. Jauss het die aandag gevestig op die verwagtingshorison van die eerste leser (vgl. Ohlhoff, 1985:51-52). Dit word uit die boek Esegïel duidelik dat juis op hierdie punt spanning gekom het tussen die profeet en sy gehoor. Petersen (1981:94) verwys in hierdie verband na die sogenaamde "role dissensus" ten opsigte van die profete. Daar ontstaan spanning tussen dit wat die gehoor verwag en dit wat die profeet inderdaad sê. Dié wisselwerking kan beoordeel word aan die hand van die kommunikasiemodel wat Malan (1985:23-25) verduidelik. In die teks kan Esegïel beskou word as die implisiete outeur en die volk as die implisiete leser of hoorder. Die verwagtinge van die implisiete leser of hoorder kom in spanning met dit wat die profeet sê en die profeet reageer op die verwagtinge van die hoorders. Die teks bevat dus sekere aanduidings van die verwagtinge van die hoorders en die profeet gebruik dit as aanknopingspunt vir sy boodskap.

3. Spreekwoorde en die aanhaal van woorde van die gehoor

'n Hele aantal verwysings na spreekwoorde kom in die boek Esegïel voor. In hierdie verwysings word die woord *משל* of die werkwoord wat daarmee verband hou, gebruik om die spreekwoorde aan te dui. Die woord kan dui op populêre spreekwoorde, aanhalings, gestileerde spreekwoorde, die onderrig van wyses en uitsprake van die profeet in verskillende kontekste (Zimmerli, 1979:280). In 16:44 word daar verwys na die gebruik om spreekwoorde te maak: "Kyk, elkeen wat spreekwoorde maak, sal 'n spreuk op jou toepas, naamlik: Soos die moeder, so haar dogter." Die gedeelte bevat 'n boodskap aangaande Jerusalem. Die stad self en Juda word as 'n vrou uitgebeeld en deur die spreekwoord word die sonde van die volk met die sonde van hulle voorouers vergelyk. Spreekwoorde en die aanhaal van die woorde van mense word gebruik om die standpunt van die ballinge, van die mense wat in Juda agtergebly het en van die volk se vyande uit te druk.

3.1 Spreekwoorde onder die ballinge

Spreekwoorde en die aanhaal van die woorde van die ballinge, waardeur hulle standpunte en verwagtings uitgedruk word, word sewe keer in die boek Esegïel aangetref, naamlik in 12:22 en 27, 13:6 en 10, 18:2 en 25 en 33:10.

In die eerste elf hoofstukke van die boek handel die profeet met wanvoorstellings van die volk en veral van die leiers van die volk in Jerusalem voor die val van die stad. In 11:15 word woorde aangehaal wat die verkeerde voorstelling van die mense in Jerusalem saamvat. Hierdie aanhaling sal in die volgende afdeling

aandag kry. Hierdie aanhaling getuig van 'n wanopvatting van die volk oor die verbond en God se verpligtinge teenoor hulle en hulle land, 'n wanopvatting wat ook by die ballinge geleef het (vgl. Van Rooy & Smit, 1990:278). Vanaf hoofstuk 12 is die profeet besig met wanopvattinge van die ballinge in Babilonië. Die verwagtinge van die ballinge het 'n belangrike aandeel gehad in die ontstaan van sekere wanvoorstellings. In die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor neem die spreekwoorde en aanhalings 'n belangrike plek in: hulle gee uitdrukking aan die volk se reaksie op die profetiese woord. Die profeet moes die wanvoorstellings van die volk weerlê, veral die wanvoorstellings oor God se verpligtinge ten opsigte van Jerusalem en 'n spoedige terugkeer uit die ballingskap. Die volk wou nie aanvaar dat die ballingskap deel was van God se straf op hulle sonde nie en Esegïel moes hulle daarvan oortuig (Van Rooy & Smit, 1990: 279).

In die eerste gedeelte van Esegïel 12 word die val van Jerusalem simbolies uitgebeeld. Die reaksie van die volk op hierdie oordeelsaankondiging word verwoord in die spreekwoorde wat in 12:22 en 27 aangehaal word. Die spreekwoorde toon aan dat die volk die onmiddelikheid van die voltrekking van die Here se oordeel verwerp het (Zimmerli, 1987:210-211). Die eerste spreekwoord is: "Die dae gaan voort, en van al die gesigte kom niks nie" (OAV). Op grond van die betekenisimplikasie van hierdie spreekwoord word die bedreiging van die oordeel verwerp (Zimmerli, 1979:281). Esegïel se reaksie hierop is om sy boodskap te bevestig. In 12:23 word duidelik gemaak dat die profetiese woord in vervulling sal gaan. Esegïel se woorde was profetiese woorde wat verwys het na God se plan met sy volk. Dit is duidelik uit vers 25 dat God nie net praat nie, maar dat Hy ook gaan doen wat Hy gesê het. Esegïel se gehoor het nie aanvaar dat hy besig was om God se boodskap te bring nie. Esegïel se reaksie is dan om sy profetiese woord te bevestig. Die gehoor se reaksie op hierdie bevestiging van die boodskap word in vers 27 aangetref: "Die gesig wat hy sien, is vir baie dae, en hy profeteer van tye wat ver is" (OAV). In hierdie spreekwoord word toegegee dat daar dalk iets in Esegïel se woorde mag steek, maar dat dit waarvan hy praat, nog ver in die toekoms lê. Esegïel se reaksie is om weer sy woorde te bevestig deur in vers 28 te stel dat daar nie meer uitstel sal wees nie. Hierin word Esegïel se reaksie op die ongeloof van die volk saamgevat. Die geskiedenis sou aantoon wie reg was (Hals, 1989:84). Van hoofstuk 13 tot 17 volg dan 'n aantal profesieë waarin die oordeel oor Israel bevestig word. Die gedeelte van die boek word in 17:24 afgesluit met die uitspraak dat God gaan doen wat Hy gesê het. So word hoofstuk 12-17 verbind met 'n uitdrukking wat Zimmerli die uitgebreide bewysuitspraak genoem het (1979:367; vgl. ook 38-40). In die hele gedeelte word Esegïel se oordeelsuitspraak bevestig teenoor die weiering van die volk om dit te aanvaar.

Die reaksie van die volk op die bevestiging van Esegïel se boodskap word saamgevat in die spreekwoord van 18:2: "Die vaders het groen druiwe geëet, en die tande van die kinders het stomp geword" (OAV). Dat hierdie spreekwoord 'n

bekende een in daardie tyd was, word bevestig daardeur dat dit ook in Jeremia 31:29-30 voorkom (vgl. Joyce, 1989:42). Hierdie spreekwoord gee uitdrukking aan die gevoel van die ballinge dat hulle gestraf word vir die sonde van ander (vgl. Greenberg, 1983:327-328). As 'n reaksie op die bevestiging van Esegïel se oordeelsprofesie kan hierdie spreekwoord 'n aanduiding wees dat die ballinge algaande begin besef het dat daar 'n mate van waarheid mag wees in Esegïel se boodskap oor die val van Jerusalem en die lengte van die ballingskap. As reaksie hierop wil hulle hulle eie onskuld aantoon, onder andere dalk deur daarop te wys dat hulle saam met koning Jojagin in ballingskap weggevoer is – Jojagin wat nie teen Nebukadnesar weerstand gebied het nie, maar homself oorgegee het om die stad te red. Hulle was dus die slagoffers van die sonde van ander mense, asook die slagoffers van God se oordeel oor die sonde van ander mense. Hierdie spreekwoord is eintlik 'n gespot met God se regverdigheid, wat die sondes van die vaders op die kinders laat neerkom het (Zimmerli, 1979:378). Hulle gevolgtrekking word in vers 25 in 'n verdere spreekwoord saamgevat: "Die weg van die Here is nie reg nie" (OAV). Hiermee word bedoel dat die volk die Here se optrede nie kan verstaan nie (Klein, 1988:107), dat dit arbitrêr en sonder koers is (Greenberg, 1983:333). Hierop is Esegïel se reaksie om aan hulle te verkondig dat hulle verantwoording moet doen vir hulle eie dade, met die beklemtoning dat elkeen verantwoordelik is vir sy eie sonde en die gevolge van sy sonde (vers 4). Hierdie boodskap vorm die grondslag van die verdere uitsprake tot by 33:20. In 33:17 en 20 word weer verwys na die volk se uitspraak dat God se weg met hulle nie reg is nie. Die profeet maak dit egter duidelik dat hulle regverdiglik onder God se oordeel gekom het. In hierdie wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor word gebruik gemaak van die tegniek waarna Joyce (1989:52) verwys. Woorde word in die mond van die profeet se gehoor gelê om die implikasies van wat hulle sê aan hulle duidelik te maak en om dan daarna te probeer om hulle te oorreed om hulle houding te verander. Van Rooy en Smit (1990) het breedvoerig aandag gegee aan die vier spreekwoorde wat tot dusver in hierdie afdeling bespreek is en oordeel dat hulle 'n rol speel in die strukturering van die boek as geheel.

In 13:6 en 10 word woorde van valse profete aangehaal. Daardie profete het aan die volk 'n goeie boodskap voorgehou dat alles op die ou end goed sal uitwerk. In 13:6 maak die profete daarop aanspraak dat God deur hulle spreek. In vers 10 word hulle boodskap saamgevat as "Vrede!" In vers 7 verwerp Esegïel hulle aanspraak dat hulle as God se instrumente sy boodskap aan sy volk bring. In vers 10 sê hy dat daar geen vrede sal wees nie. Sodoende verwerp hy hulle boodskap van vrede. Hierdie boodskap van die valse profete dat daar vrede sou wees, veroorsaak net 'n valse gerustheid by die volk (Zimmerli, 1979:295).

In 33:10 word weer woorde van die volk aangehaal: "Gewis, ons oortredinge en ons sonde is op ons, en daardeur teer ons weg – hoe kan ons dan lewe?" (OAV). Hierdie woorde herinner aan die woorde van Esegïel in 4:17 en 24:23. Waar-

skynlik dui die woorde daarop dat die volk begin beseef het dat hulle skuldig staan voor God. Hierdie beseef het die wanhoop veroorsaak wat deur die woorde uitgedruk word (Zimmerli, 1983:187; vergelyk egter Joyce, 1989:144 vir 'n ander interpretasie van die woorde). Die wanhoop was die resultaat van die val en vernietiging van Jerusalem – en die belofte van verlossing en 'n nuwe begin in die laaste gedeelte van die boek wys wat die profeet se reaksie op hierdie wanhoop was.

Dieselfde gesigspunt aan die kant van die volk kan opgemerk word in die woorde van die ballinge wat in 37:11 aangehaal word: "Ons bene is verdor en ons verwagting is verlore; dit is klaar met ons?" (OAV). Hierop volg ook 'n belofte van verlossing, herstel en 'n nuwe lewe vir Israel in hulle eie land. Nuwe lewe sal voortkom uit die heersende doodsheid – 'n toestand wat deur die droë bene gesymboliseer word.

Dit is duidelik dat dit 'n deurlopende tegniek in Esegïel is om by spreekwoorde van die volk aan te sluit. Die spreekwoorde word gebruik om gedagtes van die volk te verwoord. By hierdie gedagte word dan aangesluit om verkeerde verwagtinge van die volk bloot te lê en daarop te reageer. Deur die reaksie word die boodskap van die profeet telkens bevestig – 'n boodskap gerig teen die verkeerde verwagtinge en reaksies van die volk.

3.2 Uitsprake van die volk in Jerusalem

Uitsprake van die mense in Jerusalem kom ook in die boek voor. Indien aanvaar word dat die profeet in Babilonië opgetree het, was die aanhalings en die profeet se reaksie daarop ook gerig tot die ballinge. Op grond van hierdie aanname reflekteer die uitsprake dan die ballinge se idee van die standpunte van die mense in Jerusalem (dit is ten minste die geval ten opsigte van die woorde wat in 11:15 en 33:24 aangehaal word). In 11:15 word dit eksplisiet gesê dat die profeet die ballinge die dinge meegedeel het wat oor Jerusalem gesê word. Die ballinge was steeds sy teikengroep en die aanhaal van die woorde van ander partye moet verstaan word teen die agtergrond van die boodskap wat daardie woorde en die reaksie daarop vir die ballinge gehad het.

In 11:15 word dan woorde van die mense in Jerusalem aangehaal wat tot die ballinge gerig sou gewees het: "Bly ver van die Here af, aan ons is dit, die land, as besitting gegee" (OAV). In vers 16 kry Esegïel die opdrag om hierop 'n antwoord aan die ballinge te gee. Die antwoord is in vers 17-21, naamlik dat God die ballinge sal versamel uit die lande waarheen Hy hulle verstrooi het en dat Hy die land aan hulle sal teruggee. Hierdie belofte was net bedoel vir die getroues – die ontroues sou steeds onder die oordeel wees. In hierdie geval word duidelik woorde van die mense in Jerusalem gebruik as 'n aanknopingspunt vir 'n boodskap van hoop aan die mense in die ballingskap. Dit is moontlik dat die aan-

haling die gedagtes van die ballinge weerspieël oor die gesindheid van die mense wat in Jerusalem gebly het na die ballingskap van koning Jojagin.

Dieselfde gesindheid van die volk in die verwoeste stede van Juda na die val van Jerusalem word uitgedruk deur die aanhaling in 33:24: "Abraham was 'n eenling, en tog het hy die land as besitting ontvang; maar ons is baie; aan ons is die land as besitting gegee!" (OAV). Die profeet se reaksie hierop is 'n boodskap van oordeel vir hulle wat in die puinhope van die stede van Juda gewoon het (vers 25-29). Die bedoeling van die boodskap was egter om hoop te gee aan die ballinge. Die oordeel oor die agtergeblewenes beteken in hierdie geval verlossing vir die ballinge.

Daar is egter ook gedeeltes wat meer direk te doen het met die verkeerde gesindheid van die mense wat in Juda en Jerusalem agtergebly het. Dit geld waarskynlik van die woorde wat in 8:12 aangehaal word: "Die Here sien ons nie, die Here het die land verlaat" (OAV). Hierdie woorde word in 9:9 herhaal. Dié aanhaling word gebruik as 'n inleiding van oordeelsaankondiging oor die stad en sy inwoners. Die betekenis van die woorde wat in 11:3 aangehaal word, is nie baie duidelik nie en verskillende interpretasies is moontlik. Dit kan dalk dui op die wanhoop van die mense in die stad, of dalk op 'n mate van hoop. Dié uitspraak word weer opgevolg deur 'n oordeelsaankondiging.

Net soos in die geval van die spreekwoorde word die aanhaal van woorde van die volk gebruik as aanknopingspunte vir die profeet om op die verkeerde verwagtinge en gesindhede van die volk te reageer.

3.3 Uitsprake deur die vyande van Israel

Woorde van die vyande van Israel word enkele kere aangehaal. Ook in hierdie geval was die woorde waarskynlik gerig tot die ballinge en reflekteer dit sodoende die ballinge se persepsie van die gesindheid van die nasies teenoor hulle.

'n Voorbeeld hiervan kom in 35:10 voor waar woorde van Edom aangehaal word. Dié aanhaling vorm deel van 'n oordeelsuitspraak oor Edom op grond van Edom se vreugde oor die val van Jerusalem. Die volgende woorde van Edom word aangehaal: "Die twee nasies daar en die twee lande sal myne wees, en ons sal dit in besit neem" (OAV). Hierdie woorde van Edom vertolk die gevoel van die ballinge (Zimmerli, 1983:235). In vers 12 word woorde van Edom oor die berge van Israel aangehaal: "Hulle lê woes, hulle is aan ons gegee tot spys" (OAV). Ook in 36:2 word woorde van die vyande oor die berge aangehaal: hulle het naamlik gesê: "Ha, ha" en "Die ewige hoogtes het vir ons 'n besitting geword" (OAV). In 36:13 word die volgende woorde van die vyande van die volk van Israel aangehaal: "'n Menseter is jy en een wat sy eie nasie kinderloos maak". Hierdie aanhaling verwys na die optrede van die volk in Jerusalem tydens die beleëring van die stad. In 36:20 word woorde van die nasies by wie die ballinge

aangekom het, aangehaal: "Hierdie mense is die volk van die Here, en hulle moes uit sy land uittrek" (OAV). In vers 35 word die komende heil in die mond van die nasies gelê: "Hierdie land wat verwoes was, het geword soos die tuin van Eden; en die stede wat in puin gelê het en verwoes en afgebreek was, is versterk en bewoon" (OAV). Hierdie laaste aanhaling dui daarop dat die woorde van die nasies wat aangehaal word, waarskynlik bloot 'n retoriese funksie vervul het: dit reflekteer die gevoelens van die ballinge. Dieselfde geld van die woorde van Gog in 38:11 tot 12. Die uitsprake van die vyande van Israel word gebruik ter inleiding van die oordeel oor die nasies wat sal uitloop op heil vir Israel. Al die uitsprake van die nasies wat in die boek Esegïel aangetref word, kom voor na die beskrywing van die val van Jerusalem. Die woorde van die mense in Jerusalem dateer almal, met die uitsondering van 33:24, uit die tyd voor die val van Jerusalem. 33:24 word gedateer net na die val van Jerusalem. Die volgende uitsprake van die nasies word almal deur Zimmerli (1983:234, 245 en 304) na die val van Jerusalem gedateer: 35:10, 12, 36:2, 13, 20, 35 en 38:11 tot 12. Die volgende uitsprake van die volk word deur Zimmerli (1979:286; 282-283) voor die val van Jerusalem gedateer: 12:22, 27; 10:2, 25; 11:15; 8:12; 9:9. Zimmerli (1979:298) meen dat daar onsekerheid is oor die datering van 13:6, 18, maar beskou 'n datering voor die val van Jerusalem as moontlik. 33:10 word na die val van Jerusalem gedateer (Zimmerli, 1983:198).

Alhoewel die woorde van die vyande van die volk aangehaal word, is die reaksie van die profeet daarop op sy gehoor gerig. Die woorde van die vyande word ook gebruik om verkeerde gesindhede van die volk bloot te lê om daarop te reageer.

4. Simboliese handeling wat 'n reaksie van die volk tot gevolg het

Esegïel moes by meer as een geleentheid simboliese handeling uitvoer. Hy moes dit so doen dat die ballinge daarvan kennis moes neem en hom dan sou uitvra oor die betekenis van die handeling. In sommige van die gevalle word dit ook eksplisiet gestel dat die mense hom gevra het na die betekenis van die handeling. Sy reaksie was dan 'n profetiese uitspraak. Die simboliese handeling het gevolglik die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor gestimuleer. Die handeling moes ook sy woorde bevestig. 'n Voorbeeld kom voor in Esegïel 12, waar die profeet die ballingskap van Sedekia en die mense wat in Jerusalem agtergebly het, moes simboliseer. In vers 9 word beskryf hoe die mense hom gevra het wat die handeling beteken. Hierdie vraag het die profeet die geleentheid gebied om die oordeel oor die mense in Jerusalem aan te kondig. Hierdie uitspraak van Esegïel word dan in die boek opgevolg deur die spreekwoorde van 12:22 en 27, waarna reeds verwys is.

In Esegïel 21:11 (MT) beveel God die profeet om hardop te sug voor die volk. In die volgende vers voorsien God dat die volk hom sal vra wat dit beteken. Hierop moes dan 'n profetiese woord volg. Dieselfde gebeure word in 37:18 voorsien,

waar Esegïel simboliese handeling met twee stokke moes uitvoer. In hierdie geval het 'n aankondiging van verlossing gevolg op die navraag van die hoorders. In 24:19 word beskryf hoe die volk by Esegïel navraag gedoen het oor die betekenis van sy optrede na die dood van sy vrou, nadat God hom beveel het om nie die gewone openbare rourituele na te kom nie. Die profesie wat hierop volg, handel oor die val van Jerusalem en die vernietiging van die tempel en die daaropvolgende roubedryf van die volk. Hierdie voorbeelde demonstreer die gebruik van simboliese handeling om die aandag van die volk te trek en om die profeet se boodskap te beklemtoon.

Daar is 'n aantal simboliese handeling waar dit nie eksplisiet gestel word dat die volk navraag gedoen het oor die betekenis van die handeling nie. 'n Voorbeeld word aangetref in 3:15 waar die profeet sewe dae lank tussen die volk stil moes sit. Dit is ook moontlik dat die profeet na die dood van sy vrou stil moes bly as 'n teken vir die volk (vergelyk 24:27, 33:22 en 3:26). Nog voorbeelde kom in hoofstuk 21 voor, waar die profeet hard moes skreeu voor die volk en 'n paar handeling uitvoer met 'n swaard in sy hand. Simboliese handeling met 'n swaard word ook in hoofstuk 5 vermeld. In hoofstuk 4 simboliseer die handeling met stene die beleëring van Jerusalem en word daar ook 'n profesie oor die beleëring uitgespreek.

5. Verwagtinge en teleurstellings van die volk as agtergrond vir profesieë

Die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor kan ook herken word wanneer sekere profesieë verklaar word as 'n reaksie op spesifieke verwagtinge en teleurstellings van die gehoor. In Esegïel is die datums wat in die boek gegee word meermale leidrade in hierdie verband. Die verwagtings en teleurstellings word nie vermeld nie, maar die datums kan help om die verwagtings en teleurstellings van die volk op 'n spesifieke tydstep te rekonstrueer.

So byvoorbeeld word die gesig van die nuwe tempel gedateer in die vyf en twintigste jaar van die ballingskap, dit wil sê veertien jaar na die val van Jerusalem. Zimmerli (1983:345) stel die datum op die negentiende van die vierde maand in 573 v.C. Die datering help die leser om te verstaan dat Esegïel besig was om te praat met mense wat al 'n geruime tyd in ballingskap was en wie se hoop op 'n terugkeer na hulle eie land gaandeweg besig was om te vervaag (vgl. Zimmerli, 1983:362). Die datering vir die profesie teen Tirus in 26:1 is problematies (die eerste van 'n ongenoemde maand in die elfde jaar) en moet waarskynlik verander word na die twaalfde jaar (vgl. Fechter, 1992:86-87; Zimmerli, 1983:26, 33-34). Op grond van hierdie aanname is die uitspraak uitgespreek kort na die val van Jerusalem en nadat die nuus van die val die ballinge in Babilonië bereik het. Hierdie temporele plasing help die leser weer om te verstaan dat hierdie oordeelspraak teen die nasies verlossing vir Israel belowe. Die ballinge word

deur hierdie profesie daaraan herinner dat God die gang van die geskiedenis bepaal.

Die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor en die reaksie van die profeet op die verwagtinge van die volk is baie duidelik in Esegïel se profesieë teen Egipte. Dit is elders meer volledig bespreek (Van Rooy, 1990), sodat hier met enkele opmerkings volstaan kan word. Egipte word 'n aantal kere in die boek vermeld. In 16:26 word Israel se verhouding met Egipte as prostitusie beskryf. Dit verwys na die feit dat Israel meermale op Egipte vertrou het wanneer hulle bang was vir sommige van hulle magtiger bure (vergelyk Jesaja 20:6, 30:1-17 en 31:1-3 en 2 Konings 18). Esegïel 17:15 verwys na Sedekia se pogings om hulp van Egipte te bekom vir sy opstand teen Egipte. Dit is duidelik dat die ballinge wat saam met Jojagin weggevoer is, gehoop het dat Egipte Jerusalem te hulp sou snel gedurende die beleg van die stad en dat hulp van Egipte ook die ballinge se terugkeer na hulle eie land sou kon aanhelp. Hierdie verwagtinge vorm die agtergrond vir Esegïel se profesieë teen Egipte.

Hierdie stelling kan verduidelik word aan die hand van die eerste profesie teen Egipte in 29:1-16. Die profesie word gedateer op die twaalfde dag van die tiende maand van die tiende jaar van die ballingskap, dit is in Januarie 586 v.C. Dit beteken dat die profesie uitgespreek is 'n jaar nadat die beleg van Jerusalem begin het en ses maande voor die val van die stad. Die profesie kan waarskynlik verbind word aan 'n poging van farao Hofra om Jerusalem te kom help (vir 'n volledige bespreking, vergelyk Van Rooy, 1990:116-117). Die farao word met die Nylkrokodil vergelyk wat in die woestyn gewerp sal word en Egipte word beskou as 'n rietstok wat Israel nie kan ondersteun nie. Egipte sal deur God se oordeel getref word omdat Israel valslik op Egipte vertrou het. Esegïel het hierdie profesie ten aanhoor van die ballinge uitgespreek om daardeur vir hulle 'n boodskap oor te dra: die ballinge het op Egipte vertrou – maar dit was 'n vertroue wat hulle niks sou baat nie. Op hierdie wyse vorm die uitspraak deel van die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor in Babilonië.

Esegïel se boodskap vir die ballinge was onder andere dat God se oordeel hulle getref het op grond van hulle sonde. Die oplossing was daarin geleë dat hulle hulle sonde moes bely en hulle daarvan moes bekeer. Hulle moes besef dat 'n spoedige terugkeer na hulle land onwaarskynlik was. Hierdie boodskap was vir die volk onaanvaarbaar, soos wat afgelei kan word uit die spreekwoorde in Esegïel 12. Hulle het gehoop dat die ballingskap spoedig beëindig sou word en dat hulle na hulle eie land sou kon terugkeer – en in hierdie verwagting het Egipte 'n belangrike plek gehad. Die oordeel oor Egipte moes vir hulle aandui dat hulle verwagting ongegrond was. Egipte sou nie in staat wees om Sedekia te help om die beleg te beëindig of om hulle terugkeer te bespoedig nie. Egipte se inmenging in die sake van Israel het 'n negatiewe invloed op hulle geskiedenis gehad (vgl. Zimmerli, 1979:12) – op hierdie tydstip sou Egipte se hulp hulle nie baat nie. Die

aankondiging van oordeel oor die nasies het in hierdie geval ook oordeel vir Israel beteken en nie verlossing nie (vgl. byvoorbeeld Klein, 1979:81, wat die vernietiging van die nasies beskou as die begin van die verlossing van Israel). Die boodskap van die oorspronklike profesie het met meer verband gehou as net die hoogmoed van 'n heidense nasie en hulle oortreding teen Israel (soos wat Zimmerli, 1983:105 dit stel).

Verlossing vir Israel is egter deel van die boodskap van die profesie teen Egipte in 29:17-21. Die profesie dateer uit April 571 en is die uitspraak met die laatste datum in die boek. In die uitspraak word Egipte aan Nebukadnesar belowe as betaling nadat hy nie daarin kon slaag om Tirus in te neem nie. Hierdie uitspraak bevestig die oordeel oor Egipte, sestien jaar na die uitspraak in 29:1-16. Die uitspraak is selfs jonger as die gesig van die nuwe tempel en was bedoel om die ballinge weer daaraan te herinner dat God in beheer van die geskiedenis is. Op hierdie manier is die ballinge in die ballingskap bemoedig deur die belofte van verlossing op die regte tyd. Die val van Jerusalem was 'n keerpunt in die geskiedenis en daarna het die aankondiging van die oordeel oor die nasies verlossing vir Israel ingehou.

Die verwagtinge van die volk is dus telkens die agtergrond waarteen die boodskap van die profeet verstaan moet word.

6. Samevatting

In die artikel is drie maniere bespreek waarop die wisselwerking tussen die profeet en sy gehoor in die boek Ezechiël vertolk word, naamlik die aanhaal van die woorde van die profeet se gehoor of van ander mense – woorde waardeur die verwagtings en gevoelens van die gehoor uitgedruk word, deur simboliese hande­linge en deur die reaksie op die verwagtinge van die volk in sommige van die uitsprake. Die wisselwerking was daarop gerig om die verkeerde verwagtinge van die ballinge duidelik te maak en om die boodskap van die profeet te bevestig. Vir die verstaan van die profeet se boodskap vorm die sake hierbo bespreek telkens 'n vertrekpunt. Die profeet wou die verkeerde verwagtinge blootlê en daarop reageer. Dit doen hy in aansluiting by 'n duidelike formulering van die verkeerde verwagtinge en gesindhede, wat veral in die spreekwoorde, die aanhaal van die woorde van die volk self en van hulle vyande saamgevat word. Deur die profeet se reaksie word sy boodskap bevestig en word die volk telkens opnuut met die profetiese boodskap gekonfronteer. Sodoende is die profeet se optrede nie maar bloot 'n eenrigtingverkeer nie, maar word sy boodskap bevestig deur die wissel­werking tussen die profeet en sy gehoor.

Bibliografie

- CLEMENTS, R.E. 1982. The Ezekiel Tradition: Prophecy in a Time of Crisis (*In* Coggins, R., Phillips, A. & Knibb, M.A. eds *Israel's Prophetic Tradition: Essays in honour of Peter R. Ackroyd* Cambridge: University Press p 119-136)

- CRENSHAW, J.L. 1971. *Prophetic Conflict. Its Effect upon Israelite Religion.* Berlin : De Gruyter (BZAW 124.)
- DEIST, F.E. 1986. Die skrywer, sy teks en sy gehoor. (*In* Desit, F.E. & Vorster, W.S. *Woorde wat ver kom.* Kaapstad : Tafelberg (Die literatuur van die Ou Testament 1) p. 16-36.)
- FECHTER, F. 1992. *Bewältigung der Katastrophe. Untersuchungen zu ausgewählten Fremdvölkersprüchen im Ezekeilbuch.* Berlin : De Gruyter. (BZAW 208)
- GREENBERG, M. 1983. *Ezekiel, 1-20. A New Translation with Introduction and Commentary.* Garden City, New York : Doubleday & Co. (The Anchor Bible)
- HALS, R.M. 1989. *Ezekiel.* Grand Rapids : Eerdmans. (The Forms of Old Testament Literature XIX.)
- JOYCE, P. 1989. *Divine Initiative and Human Response in Ezekiel.* Sheffield : JSOT Press. (Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 51.)
- KLEIN, R.W. 1979. *Israel in Exile. A Theological Interpretation.* Philadelphia : Fortress Press. (Overtures to Biblical Theology.)
- KLEIN, R.W. 1988. *Ezekiel. The Prophet and His Message.* Columbia : University of South Carolina Press.
- MALAN, C. 1985. Die literatuurwetenskap: aard, terreine en metodes. (*In* Cloete, T.T., Botha, E. & Malan, C. *Gids by die literatuurstudie.* Pretoria : HAUM-Literêr. p. 1-30.)
- OHLHOFF, H. 1985. Hoofbenaderings in die literatuurstudie. (*In* Cloete, T.T., Botha, E. & Malan, C. *Gids by die literatuurstudie.* Pretoria : HAUM-Literêr. p. 31-64.)
- OVERHOLT, T.W. 1977. Jeremiah and the Nature of the Prophetic Process. (*In* Merrill, A.L. & Overholt, T.W. *eds.* *Scripture in History and Theology. Essays in honor of J.C. Rylaarsdam.* Pittsburg : Pickwick. p. 129-150)
- OVERHOLT, T.W. 1979a. Commanding the Prophets: Amos and the Problem of Biblical Authority. *Catholic Biblical Quarterly*, 41: 517-532.
- OVERHOLT, T.W. 1979b. Jeremiah 2 and the Problem of 'Audience Reaction'. *Catholic Biblical Quarterly*, 41: 262-273.
- OVERHOLT, T.W. 1981. Prophecy: the Problem of Cross Cultural Comparison. *Semeia*, 19-22: 55-78.
- OVERHOLT, T.W. 1982. Seeing is Believing: the Social Setting of Prophetic Acts of Power. *Journal for the Study of the Old Testament*, 23: 3-31.
- PETERSEN, D.L. 1981. *The Roles of Israel's Prophets.* Sheffield : JSOT Press. (Journal for the Study of the Old Testaments Supplement 17.)
- VAN ROOY, H.F. 1988. Eschatology and Audience: the Eschatology of Haggai. *Old Testament Essays*, 1:49-63.
- VAN ROOY, H.F. 1990. Ezekiel's Prophecies against Egypt, and the Babylonian Exiles. (*In* Proceedings of the Tenth World Congress of Jewish Studies A. Jerusalem : World Union of Jewish Studies. p. 115-122)
- VAN ROOY, H.F. & SMIT, E.J. 1990. The Vox Populi and the Structure of Ezekiel. *Old Testament Essays*, 3: 275-285.
- ZIMMERLI, W. 1979. *Ezekiel 1. A Commentary on the Book of the Prophet Ezekiel.* Philadelphia : Fortress Press. (Hermeneia.) Translator: R.E. Clements.
- ZIMMERLI, W. 1983. *Ezekiel 2. A Commentary on the Book of the Prophet Ezekiel.* Philadelphia : Fortress Press. (Hermeneia.) Translator: J.D. Martin.
- ZIMMERLI, W. 1987. *Old Testament Theology in Outline.* Edinburgh : Clark. Translator D.E. Green.